

СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО НАТО ТА ЄС: ВІЙСЬКОВО-ОБОРОННІ АСПЕКТИ

У статті розглядаються відносини стратегічного партнерства між НАТО та ЄС із забезпечення миру та безпеки, подолання криз та запобігання конфліктам через формування сил швидкого реагування. В процесі дослідження проаналізовані передумови, причини та розвиток сил реагування НАТО та ЄС, а також основні пріоритети співпраці між організаціями. Висвітлено проблеми, що виникали на шляху формування та реалізації концепцій експедиційних військ, напрямки їх подолання та втілення досвіду проведення операцій під проводом НАТО та ЄС та розширення їх спектру. Зроблено висновки щодо ефективності підвищення практичної співпраці в операціях й удосконаленні потенціалів.

Ключові слова: НАТО, Альянс, співробітництво, партнерство, безпекова політика, позаблоковість.

В статье рассматриваются отношения стратегического партнерства между НАТО и ЕС по обеспечению мира и безопасности, преодоления кризисов и предотвращения конфликтов через формирование сил быстрого реагирования. В процессе исследования проанализированы предпосылки, причины и развитие сил реагирования НАТО и ЕС, а также основные приоритеты сотрудничества между организациями. Освещены проблемы, возникавшие на пути формирования и реализации концепций экспедиционных войск, направления их преодоления и внедрения опыта проведения операций НАТО и ЕС, а также расширение их спектра. Сделаны выводы об эффективности повышения практического сотрудничества в операциях и совершенствовании потенциала.

Ключевые слова: НАТО, Альянс, сотрудничество, партнерство, политика безопасности, внеблоковость.

In this article are examined relations of NATO-EU strategic partnership providing peace and security, in crisis-management and conflict prevention through the creation of a rapid response force. It was identified and analyzed the basic preconditions, reasons and development of the NATO Response Force and the EU Battlegroups and the main priorities of cooperation between organizations. In the article were identified problems of formation and realization of expeditionary forces concepts, possible solutions and implementation experience NATO-led and the EU-led operations. The conclusions about the effectiveness of enhance practical cooperation in operations and more fully in capability development were made.

Key words: NATO, Alliance, cooperation, partnership, security policy, un-bloc (non-alignment).

Інституційно відносини між НАТО і Європейським Союзом були означені з 2001 р., спираючись на кроки, зроблені в 1990-х рр. та спрямовані на підвищення європейської відповідальності в питаннях оборони. Політичні принципи, на яких ґрунтувалось стратегічне співробітництво між НАТО та ЄС, були викладені в Декларації про Європейську безпеку та політику оборони 2002 р. [7], Угоді про співробітництво у сфері безпеки 2003 р. [6] та Угоді НАТО-ЄС про захист інформації [2]. Наступні рішення щодо співпраці декларувались у комюніке самітів НАТО, рішеннях засідань рівні міністрів країн-членів НАТО, специфічних угодах.

У Декларації про Європейську безпеку та політику оборони були викладені політичні принципи співпраці та задекларовано гарантований доступ ЄС до механізмів планування, сил та засобів НАТО з метою доповнення комплексу інструментів, що

існують у ЄС для врегулювання кризових ситуацій та запобігання конфліктів, у тому числі й військові операції, у виконанні яких НАТО не бере участь як організація. Обидві організації визнали необхідність створення систем забезпечення комплексної розробки вимог щодо розвитку обороноспроможності, які є спільними для обох організацій. Процес розроблення постійних механізмів дійшов логічного завершення 11 березня 2003 р. й став відомий як механізм «Берлін плюс» (Berlin Plus Agreement). Механізм складався з наступних елементів:

– гарантований доступ ЄС до механізмів оперативного планування НАТО; забезпечення наявності попередньо визначених засобів НАТО і спільних ресурсів для використання в операціях під проводом ЄС;

– можливість застосування механізмів Командування НАТО в Європі під час операцій під проводом

ЄС, подальша адаптація системи оборонного планування НАТО з метою більш комплексного врахування наявності ресурсів для проведення операцій під керівництвом ЄС;

– угода між НАТО і ЄС щодо обміну секретною інформацією на основі правил взаємної охорони таємниці; процедури надання, моніторингу, повернення і відкликання ресурсів і засобів НАТО;

– домовленості щодо консультацій між НАТО і ЄС у контексті операцій ЄС з врегулювання кризових ситуацій, в яких застосовуються ресурси і засоби НАТО [6].

Застосування механізму одразу знайшло своє практичне втілення під час операції під проводом ЄС «CONCORDIA» 2003 р. та «EUFOR ALTHEA». Однак тільки дві з усіх операцій ЄС були проведені із застосуванням «Берлін+». Крім того, коли ЄС та НАТО необхідно проведення одночасних, але окремих операцій, механізми «Берлін+» не застосовується. Вони також не забезпечують можливість комплексного підходу, тобто об'єднання цивільних і військових інструментів. Крім того, відносини НАТО з ЄС щодо проведення операцій стикаються з проблемами одночасних дій на одному ТВД, наприклад, щодо обміну секретною інформацією та відсутністю офіційного спілкування як це було в Косово, Афганістані і біля берегів Сомалі. Такі оперативні труднощі виникали з політичних проблем й шкідливо впливали на хід операції, наприклад, відсутність угоди, що дозволяє НАТО забезпечувати захист місії Європейського Союзу EUPOL в Афганістані [14].

Зміна стратегічної обстановки, виникнення нових викликів та загроз, нових типів конфліктів, досвід подолання криз та операції на Балканах, спричинили виникнення концептуальний підходу необхідності переходу від територіальної оборони до застосування експедиційних сил з акцентом на швидкі дії, що досягаються за рахунок технологічної переваги. Причини необхідності формування сил швидкого реагування також були обумовлені тим, що як показував досвід втручання на пізній стадії часто було більш вражаючим, хаотичним, невпорядкованим та коштовним, ніж раннє залучення. Крім того, існували відсутність політичної волі, розроблених процедур ухвалення рішень, планування й можливостей розгорнути свої сили швидко та ефективно. Таким чином, швидке реагування стало стратегічною необхідністю, незважаючи на суперечливість принципу використання військової сили як останнього засобу врегулювання конфлікту. Але мета швидкого оперативного реагування або, за потребою, превентивного розгортання, полягала в тому, що уникнути ескалації конфлікту на ранній стадії завдяки своєчасному та рішучому використанню військової сили. Отже, обидві організації спрямували свої зусилля на досягнення двох взаємодіючих цілей: створити потенціал, необхідний для реагування на очікувані майбутні виклики безпеці, а також можливість використовувати ці сили в якості каталізатора для необхідної трансформації збройних сил.

Сили реагування НАТО

На Празькому саміті 2002 р. глави держав та урядів НАТО ухвалили пакет комплексних заходів, спрямованих на посилення готовності й спроможності

Альянсу виконувати весь спектр завдань, необхідних для забезпечення безпеки її членів й безпеки і стабільності у світі [12]. Одним із напрямів стало створення сил, здатних до оперативного розгортання у будь-якому місці, де може виникнути така необхідність, підвищення передбачуваності ситуації через зміцнення політичної стабільності та прозорості у кризових регіонах. Основними принципами забезпечення ефективності НАТО як сучасної організації безпеки стали: гнучкість, здатність до швидкого розгортання сил та виконання тривалих операцій, технологічна перевага і – найголовніше – оперативна сумісність.

Роль своєрідного каталізатора процесу трансформації всіх збройних сил країн – членів НАТО мали відіграти Сили реагування НАТО (СРН). Вони повинні не тільки забезпечити спроможність Альянсу швидко і ефективно реагувати на нові загрози, а надати можливість справедливіше розподілити ризики через задіяння більшої кількості держав НАТО до проведення операцій.

Концепція Сил реагування НАТО (СРН) передбачала створення високотехнічно-оснащених, гнучких, здатних до оперативного розгортання, взаємосумісних та витривалих підрозділів, спроможних виконувати місії з усього спектра завдань Альянсу. Сили реагування НАТО складаються з сухопутного, повітряного, морського компонентів та сил спеціального призначення. Війська, які знаходяться у підвищеному ступені готовності, складаються з національних елементів та здійснюють ротацию кожні шість місяців (до перегляду концепції) після проходження відповідної підготовки та сертифікації. Визначався характер місії, у яких можуть бути задіяні СРН:

– як єдині самостійні сили реагування для виконання операції в межах дії статті 5 про колективну оборону, або поза межами дії статті 5 для врегулювання криз і проведення таких операцій, як евакуація, подолання наслідків криз (включаючи випадки застосування хімічних, біологічних, радіологічних та ядерних речовин), а також надання підтримки при подоланні гуманітарних криз або під час проведення антитерористичних операцій;

– як сили що першими прибувають до регіону та забезпечують розгортання наступних більших контингентів й першими його залишають (first-in, first out);

– як сили для демонстрації рішучості і солідарності членів НАТО щодо стримування криз (операції швидкого реагування для підтримки дипломатичних зусиль, за необхідності) [9].

Сили реагування НАТО досягли початкового рівня готовності у жовтні 2004 р. у складі 17 000 осіб (з 25 000 запланованих), а після завершення у червні 2006 р. навчань «Steadfast Jaguar», на яких спільно діяли сухопутні, морські і повітряні компоненти, лідерами Альянсу на Ризькому саміті НАТО 2006 р. було оголошено, що Сили реагування НАТО досягли рівня цілкової оперативної спроможності [10].

Фундаментальною є здатність СРН вирішувати питання трансформації й реалізовувати їх на практиці. Після майже десяти років існування залишається тільки декілька підрозділів й штабів, що не пройшли процедуру сертифікації. Таким чином, стандарти

якості СРН забезпечують істотний внесок у взаємосумісність. Участь в СРН стало стимулом оновлення європейцями оборонних механізмів, з тим щоб подолати розрив між військовою спроможністю США та європейських союзників у сфері високих військових технологій, починаючи з перших уроків, витягнутих з зобов'язань на Балканах. У той же час, СРН спричинили підвищення високотехнологічних стандартів не тільки між Європою та США, але й між певними європейськими країнами. СРН виступали в якості зразка для модернізованого та ефективного Альянсу, готового для експедиційних зобов'язань, в той самий час коли ЄС був, за словами одного колишнього голови Військового комітету ЄС, «без зубів», і неспроможний в забезпеченні first-in потенціалу (сили, що першими прибувають до регіону та забезпечують розгортання наступних більших контингентів) [10].

СРН залишаються певним стрижнем згуртованості Альянсу, по-перше, оскільки союзники не можуть й не хочуть втрачати досвід, накопичений за останні два десятиліття проведення операцій та місій, по-друге, участь у СРН сприяє багатонаціональному співробітництву. Щоб не втратити досвід, поновлення навчань на регулярній основі має важливе значення. З іншого боку, зі скороченням основних бойових операцій, і переходом до розширеної програми навчань, союзники мають не втратити трансатлантичну єдність, за яку вони боролися останні двадцять років.

Хоча концепція СРН виявилася актуальною, ряд проблем спричинили необхідність перегляду її ролі та структури. Участь в СРН – це не стільки політичне питання, скільки питання сил і засобів. Кожна нація повинна забезпечувати або кількісне наповнення (у відсотковому відношенні), або конкретні можливості (виражені в одиницях обладнання чи техніки) протягом певного періоду. Ці вимоги були основою проблем, які відчували СРН з самого початку введення такої системи і пояснювали невідповідність між очікуваннями і результатами. Вони зводились до трьох питань: здатність генерувати сили, надійні по відношенню до часових рамок; боєготовність; а також ефективність й придатність для даного типу конфлікту.

Процес генерування сил став першочерговою проблемою, яка згодом поглиблювалась під впливом політичних, військових та фінансових чинників. За перші 4 роки середній показник генерування сил був нижче 50 %, а з 2007 до 2010 рр. (NRF 9 до 14), були досягнуті тільки дві третини цільової кількості [15; 4]. Ситуація погіршувалась необхідністю забезпечувати встановлений цикл ротаций: оскільки для того, щоб сухопутний компонент СРН досяг запланованої кількості в 20 000 осіб необхідною була наявність 60000 військ, дотримуючись принципу ротаций: сертифікація та навчання (*in training*), чергування («за викликом») (*one on duty*), режим очікування (*standing down*)). Очевидна складність задоволення таких вимог частково було обумовлена урахуванням геополітичної ситуації. З 2006 до 2009 рр. постійне збільшення числа контингентів, розгорнутих в Афганістані обмежувало надання військ для СРН. Економічна криза ще більш комплексно вплинула на функціонування СРН: скорочення оборонних бюджетів країн-членів, зобов'язання по витратах за принципом

«зворотної лотереї», використання бюджетів на навчання нерозгорнутих оперативних сил, примусило деякі країни відмовитися від СРН на користь МССБ.

Передислокація більшої частини збройних сил в райони операцій та фінансові труднощі спричинили суттєве скорочення програми навчань СРН, що призводило до втрати боєготовності й повільно розмивало загальні збройні сили. Створені з безпрецедентною швидкістю, розвиток та ефективність СРН незабаром зайшли у глухий кут, незважаючи на неодноразові заклики з Командування НАТО з операцій щодо більшої прихильності країн до процесу генерування сил СРН. У 2008-2009 рр. наявність спекуляцій про можливий розпуск СРН й критика спроможності СРН зумовили всеосяжний огляд концепції СРН, яка розглядалась як застаріла. Концептуальний підхід – перехід від територіальної оборони до експедиційних сил – з акцентом на швидкі дії, що досягаються за рахунок технологічної переваги й визначення основної місії СРН не змінилися.

Зазнала перегляду тільки структура сил. СРН тепер розділені на Сили негайного реагування (Immediate Response Force) та Резерв сил реагування (Response Forces Pool). Сили негайного реагування (СНР) в основному відображають потенціал і можливості Альянсу: загальна чисельність персоналу зводиться до 13000 (половина від вихідної чисельності СРН), що легше для підвищення рівня готовності. Де-факто, СНР здаються більш надійним і, якщо вони все ще страждають недовіками потенціалу щодо забезпечення ключовими елементами як вертольоти, БЛА, транспортної авіації, вони загальні для всіх європейських збройних сил. З іншого боку, Резерв сил реагування (РСР) працюють як підкріплення, який за необхідності може підсилювати Сили негайного реагування. Нова структура за оцінками першого року функціонування є набагато більш ефективною.

Проте, реформування однієї структури не може бути достатнім. СРН були створені і як трансформаційний, і як військовий інструмент, незважаючи на те, що їх оперативному виміру приділялось менше уваги. В останні кілька років, критика була зосереджена в основному на ступені їх використання, оставляючи поза увагою досягнення СРН в різних сферах, починаючи з планування, навчання, використання технологій, матеріально-технічного забезпечення та інтеграції партнерів. СРН також успішно вирішити проблеми, що виникали в операціях 1990-х рр.: забезпечення взаємосумісними силами на змінному фоні викликів через досягнення необхідних стандартів і подолання недовіків потенціалу.

Підвищення рівня взаємосумісності між підрозділами, штабами партнерами й, навіть, між союзниками не тільки один з пріоритетів, але й переконливий успіх СРН. Досягнення взаємосумісності – нескінченний і коштовний процес, орієнтований на найкраще поєднання не тільки систем, обладнання й підрозділів, а й різних підходів та методів. Ротації підрозділів та готовність СРН розширюють можливості та обмін досвідом щодо спільних операцій у широкий сегмент сил Альянсу.

В рамках СРН акцентується увага не лише на огляд та технічний рівень військ, озброєнь та військової

техніки. Комплексні операції й послідовність фаз – від первісного вступу до стабілізації – вимагають реверсивності сил: адаптація нової практики, інтеграція та засвоєння. Складність навчань із сертифікації надає підрозділам/або командуванням можливість швидко адаптуватись до нових загроз, втілювати й тестувати офіційні доктрини, а також просувати нові рішення в рамках НАТО. Результатом є своєрідна «оперативна конвергенція», що пронизує мережу сертифікованих підрозділів й слугує джерелом уроків, витягнутих з кожного повернення після чергування.

Сили реагування НАТО (СРН) повинні стати основою нової «Ініціативи об'єднаних сил» (Connected Force Initiative) Альянсу, яка покликана здійснити перехід від концепції оперативних дій до оперативної готовності після 2014 р. Основними цілями нової Ініціативи об'єднаних сил (ІОС) є збереження готовності й бойової ефективності НАТО за рахунок розширення освіти та професійної підготовки, розширення програм багатонаціональних навчань, а також більш ефективного використання технологій. Започаткування даної програми спрямоване на збереження досвіду Альянсу у проведенні операцій та місії та мобілізація всіх ресурсів НАТО для зміцнення здатності до взаємосумісності як між державами-членами, так і з партнерами. Згідно з останніми офіційними документами, ухваленими щодо встановлення параметрів, збройні сили НАТО повинні й надалі зберігати якості сучасних, сумісних, добре оснащених, високопрофесійних та добре навчених, під належним командуванням, здатних взаємодіяти із партнерами за будь-яких умов.

Сили швидкого реагування НАТО повинні відігравати вагомий роль у забезпеченні здатності військ взаємодіяти і брати участь в оборонній політиці та політиці стримування. Досвід набутий СРН за майже десять років надає унікальну можливість не тільки як базова структура для сертифікації боеготовності сил, але й як каталізатор трансформації збройних сил й вдосконаленні потенціалів країн-членів НАТО та партнерів Альянсу.

Незважаючи на поворот до країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Міністерство оборони США обіцяє збільшити свою участь у СРН в розмірі батальйону в кожен ротацию СРН починаючи з 2014 р. [13]. Вважається, що в оперативному плані це повинно зміцнити СРН та НАТО, а в політичному – стати надійною гарантією для всіх союзників по Альянсу. Отже, з точки зору досягнення взаємосумісності, участь у СРН надає більше можливостей, оскільки дозволяє брати участь у навчаннях, освіті та обміну досвідом участі в операціях з більшим колом країн. Тим більше, що нова Ініціатива об'єднаних сил НАТО переслідує саме таку мету – не втратити боездатності та постійно вдосконалювати взаємосумісність.

Бойові групи Європейського Союзу – офіційна назва цих військових формувань. Французька інтерпретація «тактичні» групи й британський варіант «бойові групи» іноді поєднуються в назву «бойові тактичні групи» як, наприклад, їх називаються в Україні.

У рамках реалізації Європейської політики безпеки та оборони з 2004 р. розпочався процес

формування бойових груп (ЄС БГ) як основи Європейських сил швидкого реагування. Повної оперативної спроможності концепція ЄС БГ досягла 2007 р. Формування та підготовка груп здійснюється державами-членами ЄС з національних військових підрозділів, загальною чисельністю кожної групи 1500 військовослужбовців. Країни-члени також можуть запросити до участі й країну, що не є членом ЄС. Фінансування підготовки та застосування ЄС БГ здійснюється за принципом, прийнятим в НАТО – кожна країна самостійно фінансує національний підрозділ, що залучається до операції.

Держави, що надають війська до бойової групи висувають свої пропозиції щодо надання сил під час Конференції з координації ЄС БГ (Battle Group Coordination Conference) під проводом Військової штабу ЄС кожні півроку. Термін планування охоплює 6 років й розподіляється на 3 різні рівні. Остання Конференція відбулась у квітні 2013 року.

Зазвичай ЄС БГ складається з наступних компонентів: штаб; група бойового управління, зв'язку і взаємодії; національний чи багатонаціональний механізований/піхотний/аеромобільний батальйон (3-4 роти); підрозділи бойового та логістичного забезпечення. Однак, ЄС БГ не мають фіксованої структури, що надає державам-членам необхідну гнучкість для створення власних бойових підрозділів. Ця гнучкість спрямована на сприяння генеруванню сил і забезпеченню більш широкого спектру можливостей.

Відповідальність за здійснення загального керівництва з планування та формування ЄС БГ бере на себе одна з країн-контриб'юторів. У будь-який час дві з цих груп повинні перебувати у стані готовності й бути спроможними терміново розгорнутися ЄС у будь-якому регіоні для реагування на кризові ситуації. Строк готовності складає 5-10 діб, час на перекидання до району оперативного призначення не більш ніж 8 годин (для особового складу та легкого озброєння), а для решти – протягом 14 діб. Після ухвалення рішення керівництвом ЄС термін початку операції ЄС БГ повинний бути не пізніше, ніж за 5 діб, розгортання сил – 10 діб. Автономність дій зберігається ЄС БГ протягом виконання однієї місії у повному складі від 30 до 120 діб. Крім того, вони можуть брати участь у декількох одночасних чи окремих місіях у складі на рівні рот й зберігати автономність до 30 діб.

Процес планування операцій припускає застосування ЄС БГ на відстанях до 6 тис. км від кордонів ЄС. Оперативному командуванню ЄС БГ повинні надаватись стратегічні або тактичні засоби повітряних чи морських перевезень; засоби безпосередньої авіаційної підтримки; команди забезпечення прийому та розвантаження авіаційного (морського) транспорту; сили та засоби логістики стратегічного рівня (тилові, технічні, медичні та евакуації), а також підрозділи спеціального призначення [4].

Після ухвалення Лісабонського Договору 2009 р. військові питання в ЄС вирішуються в рамках Спільної політики безпеки та оборони (в минулому Європейської політики безпеки та оборони) як складової частини Спільної зовнішньої політики ЄС у сфері безпеки, з урахуванням положень Європейської стратегії безпеки.

ЄС БГ проходять процес тренувань та сертифікації з метою відповідності узгодженим критеріям та стандартам, визначеним в концепції ЄС БГ й Керівництві з підготовки ЄС БГ (Battlegroup preparation guide). Вони формують основу розробки конкретних інструкцій для країн-членів, щоб забезпечити узгодженість між складовими частинами пакета ЄС БГ, беручи до уваги принцип багатонаціональності. Навчання є ключовою вимогою для бойових груп й обов'язком держав-членів. Сертифікація ЄС БГ також залишається у національній відповідальності, але під контролем Військового комітету ЄС й за сприянням Військового штабу ЄС, оскільки цей процес повинний здійснюватися відповідно до встановлених та узгоджених процедур.

Відповідно до Пріоритетної мети 2010 (Headline Goal 2010) та Розвитку цивільно-військових можливостей після 2010 р. (EU Civilian and Military Capability Development), які роблять акцент на оперативне реагування та готовність до розгортання, ЄС були досягнуті позитивні результати в подальшому розвитку свого військового потенціалу. Бойові підрозділи відзначались цілковито боєздатними по всьому спектру завдань, перелічених у статті 43 (1) Договору про Європейський Союз й ті, що визначені в Європейській стратегії безпеки.

Концепція ЄС БГ продемонструвала свою потенційну цінність у забезпеченні розширення співпраці та можливості розвитку між державами-членами, сприяла зміцненню можливостей ЄС з швидкого реагування. Однак швидкість розширення спектру операцій та їх чисельність, істотні витрати, пов'язані з підготовкою та можливим розгортанням ЄС БГ бойових груп в поєднанні з фінансовою кризою та необхідністю жорсткої економії, викликають ті самі проблеми, що присутні у Сил реагування НАТО: генерування сил, фінансування, вдосконалення потенціалів. Незважаючи на це ЄС БГ залишаються важливими для СПБО як єдиний військовий потенціал для можливих операцій ЄС, так і для трансформації ЗС країн-членів.

У грудні 2012 р. Висновок ради Європи щодо СПБО закликав зміцнювати здатність ЄС підвищити спроможність бойових підрозділів ЄС до розгортання та забезпечити потенціал, необхідний для всього спектру управління кризами. Питання наявності можливостей для адекватного оперативного реагування залишатиметься на порядку денному ЄС.

Розвиток співробітництва НАТО-ЄС

Усвідомлюючи, що між СРН та Бойовими групами може відбутися небажане дублювання зусиль, НАТО та ЄС інтенсифікують процес, спрямований на їх взаємодоповнення й уникнення дублювання, а співпраця між двома організаціями – забезпечувати військових необхідними матеріально-технічними засобами на основі ефективного співвідношення. Зростаюча асиметрія сил та поглядів була наслідком різного впливу зміни міжнародної ситуації на американське та європейське мислення, зумовлене дефіцитом спільного відчуття стратегічної мети. Причина розбіжностей містилась у структурі НАТО, в системі реагування на загрозу, адже для НАТО вона передбачала виконання місії „проекування сили», а для Європи – захист внутрішньої території. Існувала

нагальна необхідність узгодження спільної політики оборони НАТО та ЄС заради подолання розбіжностей у світогляді, пріоритетах та застосуванні сили. З іншого боку, існувала проблема розмежування сфери діяльності сил швидкого реагування НАТО та європейського контингенту ЄС, оскільки є різні рівні членства: країни, що є тільки членами НАТО або тільки ЄС, країни-члени обох організацій та країни, й країни, що беруть участь в силах реагування, але не є членами жодної з організацій.

За час, що минув з початку формування підрозділів швидкого реагування НАТО та ЄС, існували також відмінності та проблеми, які обидві організації намагались вирішити в рамках укладених угод. Окрім стратегічного контексту, який згадувався вище, СРН та БГ відображали різні підходи до формування сил та рівні амбіцій НАТО та ЄС. Особливо проблематичним є процес генерування сил, оскільки кожна країна має тільки одні збройні сили й виділяти підрозділи під ротацію СРН, для участі в поточній операції НАТО з врегулювання кризової ситуації або в інших силах реагування НАТО (таких як сили високої готовності), під ЄС для участі у бойовій групі, Силах швидкого реагування (ERRF) або в одній з його численних оперативних місій; ООН для участі в місії під її мандатом; або самій країні для участі у власній операції неможливо.

Ці та інші питання та проблеми НАТО та ЄС намагаються вирішувати в рамках розвитку стратегічного партнерства та базі нової Стратегічної концепції НАТО та Спільної політики безпеки та оборони.

Стратегічна концепція НАТО «Активне залучення. Сучасна оборона» затверджує спільне намагання НАТО і ЄС розширити практичне співробітництво в операціях в усьому спектрі розв'язання кризових ситуацій, починаючи від скоординованого планування і закінчуючи взаємною підтримкою безпосередньо в оперативних обставинах. Особливо це стосується співпраці у виробленні спроможностей для мінімізації дублювання і підвищення ефективності використання коштів. Велике значення для досягнення консенсусу має заплановане розширення політичних консультацій з метою включення до обговорення усіх питань обопільного занепокоєння задля вироблення спільної оцінки та перспектив [1].

Вагомим внеском у розвиток стратегічного партнерства НАТО та ЄС стали угоди щодо співробітництва в оборонній сфері з метою посилення спроможності обох організацій забезпечувати операції та місії необхідними ресурсами та засобами. Ініціатива «кмітливої оборони» (Smart Defence) НАТО й та ініціатива ЄС із поєднання і обміну технологіями повинні доповнювати й підсилити одну одну заради забезпечення збройних сил потенціалом в найефективніший спосіб. Розвиток оборонного потенціалу європейських країн слугуватиме не тільки підвищенню потенціалу ЄС, але й європейського ядра НАТО, що у свою чергу сприятиме зміцненню трансатлантичних відносин [4].

НАТО і ЄС і надалі поглиблюватимуть практичну співпрацю у рамках військових операцій, розширювати політичні консультації та цілковито співпрацювати у розбудові сучасного оборонного потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Active Engagement, Modern Defence. Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation adopted by Heads of State and Government in Lisbon [Електронний ресурс] NATO web-site. – Режим доступу : http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm.
2. Agreement Between the European Union and the North Atlantic Treaty Organization on the Information // Official Journal of the European Union L 80/36 from 27.3.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:080:0036:0038:EN:PDF>.
3. A Secure Europe in a Better World. European Security Strategy. Brussels, 12 December 2003 [Електронний ресурс] The Council of European Union web-site. – Режим доступу : <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>.
4. Chicago Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Chicago on 20 May 2012 [Електронний ресурс] NATO web-site. – Режим доступу : http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_87593.htm?mode=pressrelease.
5. EU Battlegroups. Common Security and Defence Police [Електронний ресурс] The Council of European Union web-site Режим доступу : http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/91624.pdf
6. EU-NATO: the Framework for Permanent Relations and Berlin Plus [Електронний ресурс] The Council of European Union web-site. – Режим доступу : <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>.
7. EU-NATO Declaration on ESDP [Електронний ресурс] NATO web-site. – Режим доступу : http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19544.htm.
8. European Defence: NATO/EU Consultation, Planning and Operations [Електронний ресурс] The Council of European Union web-site. – Режим доступу : <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78414%20-%20EU-NATO%20Consultation,%20Planning%20and%20Operations.pdf>.
9. Istanbul Summit Communiqué. Our security in a new era. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council 28 June 2004. [Електронний ресурс] NATO web-site. – Режим доступу: <http://www.nato.int/docu/pr/2004/p04-097e.htm>.
10. R. Kempin. The new NATO Response Force: Challenges for and Reactions from Europe // Copenhagen Peace Research Institute. Working Paper. 2002. – P. 9.
11. NATO Response Force declared fully operational [Електронний ресурс] NATO web-site. – Режим доступу : [/http://www.nato.int/docu/update/2006/11-november/e1129c.htm](http://www.nato.int/docu/update/2006/11-november/e1129c.htm).
12. Prague Summit Declaration issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Prague on 21 November 2002 [Електронний ресурс] NATO web-site. – Режим доступу : <http://www.natoint/docu/pr/2002/p02-127e.htm>.
13. Remarks by NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen at the Munich Security Conference plenary session on «Building Euro-Atlantic Security» [Електронний ресурс] NATO web-site. – Режим доступу : http://www.nato.int/cps/en/SID-744B4B0C-857D990/natolive/opinions_84197.htm.
14. The EU-NATO Berlin Plus agreements // European Security and Defence Assembly Fact Sheet. – No. 14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.shape.nato.int/resources/4/documents/14E_Fact_Sheet_Berlin_Plus%5B1%5D.pdf.
15. The NRF: from a Key Driver of Transformation to a Laboratory of the Connected Forces Initiative // Research Paper. Research Division. NATO Defense College. – Rome. – 2013. – # 88.

Рецензенти: Тодоров І. Я., д.і.н., професор;
Фурашев В. М., к.т.н., доцент.

© Брежнєва Т. В., 2013

Дата надходження статті до редколегії 18.04.2013 р.

БРЕЖНЄВА Тетяна Вікторівна – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник з національної безпеки держави (політичні науки) провідний науковий співробітник, Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м. Дніпропетровськ.

Коло наукових інтересів: проблеми євроінтеграції, шляхи взаємодії ЄС і НАТО, національна безпека України.